

УДК:630:182.47

Глушченко Л.А., кандидат біологічних наук, заступник директора з наукової роботи
Дослідна станція лікарських рослин Інституту агроєкології і природокористування НААН,
Полтавська область, Україна

Онук Л.Л. старший науковий співробітник відділу природної флори
Кременецький ботанічний сад, Тернопільська область, Україна

ІНТРОДУКЦІЯ *DAPHNE SNEORUM L.* – ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ ЗБЕРЕЖЕННЯ І АКТИВНОГО ГОСПОДАРСЬКОГО ВИКОРИСТАННЯ РІДКІСНОГО ВИДУ

Ключові слова: рідкісний вид, *Daphne sneorum L.*, популяція, інтродукція

Кожен вид рослин – неповторний витвір природи з притаманними лише йому властивостями, які сформувалися в процесі тривалої еволюції, маючи спадкові біологічні, біохімічні, морфологічні і еколого-ценотичні особливості. У кожного з видів є своя певна роль у складному ланцюзі взаємозв'язків всіх компонентів довкілля. Людина в своїй діяльності суб'єктивно виділила корисні рослини, відвівши таким чином їм особливе місце, проте, людству ще не відомо безліч цінних властивостей багатьох видів рослин, а надто тих, які зустрічаються зрідка або взагалі зникають. Тобто, в природі немає некорисних чи не цінних видів, бо практично всі види мають потенційну практичну цінність. Величезна роль видового різноманіття рослинного світу полягає і в тому, що це невичерпне джерело здоров'я, естетичної насолоди, творчої наснаги, відновлення працездатності, а також об'єкта всебічного вивчення і пізнання. Забезпечити активне використання виду, який перебуває під охороною важко, так як і зберегти його природні місцезростання через активне освоєння територій. Тому, одним з найефективніших шляхів збереження і активного використання рідкісних видів вбачаємо в їх інтродукції.

До таких видів належать вовчі ягоди пахучі – *Daphne sneorum L.*, рідкісний вид занесений до Червоної книги України із природоохоронним статусом – вразливий, релікт. В цілому до роду *Daphne* належить близько 100 видів листопадних і вічнозелених кущиків, кущів і навіть невеликих дерев, які мають декоративне значення. В Україні зустрічається 5 видів: в.я. лаврові, в.я. звичайні, в.я. Софії, в.я. кримські та в.я. пахучі. Вовчі ягоди пахучі – вічнозелений кущик до 30 см заввишки з довгими прямими іноді дуго видно зігнутими гілками, вкритими густим листям. Листки шкірясті, багаторічні, переважно видовжено-оберненояцевидні, 8-16 мм завдовжки і 3-6 мм завширшки. Квітки з'являються після появи листя, рожеві, 10-13 мм завдовжки, зібрані на кінцях стебел по 6-8 штук у головчасті суцвіття, ароматні, квітніжки опушені, зав'язь одногніздна. Цвіте в кінці квітня-травні, плодоносить в червні. Плоди – сухі шкірясті, опушені жовто-бурі кістянки. Останнім часом в природних місцях зростання для виду характерне повторне (осіннє) цвітіння, за якого у суцвітті від 3 до 5 квіток дещо меншого розміру (до 10 мм завдовжки), плоди з них не утворюються. Вся рослина дуже отруйна, через вміст оксикуматинів (дафнін), смолистих отруйних речовин – мезерин, умбеліферон, дафнетин. Особливо небезпечні плоди, які містять значну кількість алкалоїдів. Народна медицина використовує галенові препарати з трави і ягід для лікування ревматизму, як болеузмивальний засіб, є відомості про використання кори вовчих ягід запашних для лікування наривів та захворювань сечостатевої системи.

Daphne sneorum - ксеромезофіт, відає перевагу піщаним ґрунтам соснових і дубово-соснових лісів, в межах Волинської та Рівненської областей зустрічається переважно у сосняках-зеленомошниках. Великих за площею популяцій не утворює, популяції із значною щільністю (від 15 до 25%) зустрічається дуже рідко. Основною причиною скорочення чисельності виду - порушення природних місць зростання зокрема через масові рубки, пасовищну дигресію, лісові пожежі, ущільнення ґрунту в наслідок рекреації, зміну освітленості місцезростань, зривання квітучих рослин. Не зважаючи на

природну здатність розмножуватися генеративним і вегетативним способом, виявлені популяції майже не мали ювенільних рослин. У виявлених місцезростаннях відновлення популяцій відбувається переважно за рахунок розростання куртин, насіннєве розмноження спостерігалось лише на відкритих чи помірно затінених ділянках: узлісся, галявини, обабіч лісових доріг.

Вовчі ягоди пахучі – високо декоративна рослина з оригінальними квітками і формою кущика, квітки дуже запашні і приваблюють комах. Добрий медонос. Через надзвичайні декоративні якості вид, як в Україні, так і за її межами активно використовується в озелененні, створюються високо декоративні сорти і форми.

Daphne sneorum L., вперше введений в культуру В.Г. Бессером у Кременецькому ботанічному саду, ще в 1811 році. В умовах культивування насіння дозріває в червні, при повторному літньому цвітінні плоди можуть утворюватися і у вересні, але вони переважно не виповнені і для розмноження не придатні. Маса 1000 насінин червневого терміну дозрівання 3,0-3,3 г, а осіннього до 2,8 г. Для розмноження використовують насіння літнього терміну дозрівання, посівні якості якого покращують методом холодної стратифікації у мокрому піску протягом двох місяців. За таких умов схожість досягає 45-50%. Проростки розвиваються повільно і потребують ретельного догляду – поливу, притінення. Пересаджують в контейнери чи на постійне місце рослини які досягли висоти 10-15 см і мають розвинену кореневу систему до 15-20 см. Зацвітають рослини на другому році життя, але плоди утворюються недорозвинені і осипаються. Плоди починають утворюватися на третьому четвертому році вегетації. Схожість насіння молодих рослин доже низька до 15%. Значно простіше розмножуються в.я. пахучі вегетативно, зокрема відводками, через присипання гілочок, а також здерев'янілими багаторічними живцями та зеленим живцюванням - однорічними пагонами. Приживлюваність при вегетативному розмноженні висока, зокрема відводками 100%, живцями до 70%, застосування стимуляторів (Чаркор) дозволяє збільшити відсоток виходу садивного матеріалу. Молоді рослини, в умовах культури, можуть пошкоджуватися весняними і осінніми заморозками, для збереження застосовують укриття з хвої. Також небезпечна для молодих рослин, особливо сіянців, повітряна посуха, та добові перепади температури, які ослаблюють рослини і сприяють розвитку захворювань. Застосування поливу, мульчування та засобів захисту від грибних захворювань сприяє збереженню садивного матеріалу.

Сподіваємось, що інтродукція зникаючих видів, сприятиме збереженню, а в подальшому і відтворенню природних популяцій. Щоб флора України залишалася багатогою на унікальні види варто поширювати знання про рідкісні види, активніше залучати їх до колекцій ботанічних садів і дендропарків, виховувати бережне ставлення до видів Червоної книги.

Бібліографія.

1. Алексеев Ю.Е. Лесные травянистые растения. Биология и охрана: справочник / Ю.Е. Алексеев, М.Г. Вахрамеева, Л.В. Денисова, С.В. Никитина.- М.: Агропромиздат, 1988.- С.112.
2. Заверуха Б.В. Охраняемые растения Украины / Б.В. Заверуха, Т.Л. Андриенко, В.В. Протопопова.- К.: Наукова думка.- 1983,- С.37-38.
3. Собко В.Г. Стежинами Червоної книги / В.Г. Собко. – К.: Урожай.- 1993,- С.52-53